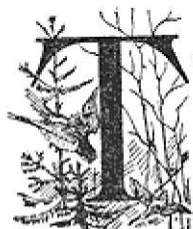

Nekoliko o tobaku in kaji.

Spisal Severin.

Tobak si je pridobil za naše življenje izredno važnost, postal je velepomemben činitelj v družabnem in državnem življenju ter vsled tega izvestno zasluži, da se nekoliko natančneje seznanimo z njegovo usodo in porabo. Znano je, da je došel tobak k nam iz Amerike; vendar iz tega še ne smemo sklepati, da bi bilo kajenje popreje raznim narodom povsem neznano. Saj nam pripoveduje že Herodot, da so Skiti vsrkavali duh želišča, katero so metali na žareče oglje; torej je že tistim Skitom ugajala prijetna omotičnost, in še dandanes rabita vzhodnim narodom, zlasti Kitajcem, konoplja (»hašiš«) in opij v ta namen, dočim se je v naših krajih v isto svrho udomačilo pušenje tobaka.

Evropci so se naučili porabe tobaka od Indijancev; le-ti so ga kadili, duhali in žvečili; sklenjene pogodbe so podkrepjali in prijateljske zveze utrjevali s tem, da so skupno kadili iz ene pipe, kakor pri nas včasih možakarji pri enakih slučajih pijo iz enega kozarca. Zanimivo pa je, da prva poraba tobaka v Evropi nikakor ni bilo posnemanje te ameriške navade, temveč da je to zelišče v naš svet zanesel osebni zdravnik španskega kralja Filipa II., don Fernandez Toledski, 1558. l. kot zdravilo, in v isti namen ga je od tod razpošiljal na evropske dvore poslanik Jean Nicot, po katerem so botaniki krstili to rastlino. Tobak je takrat sploh igral važno ulogo kot zdravilo proti raznim boleznim.

Sir Valter Raleigh, ustanovitelj kolonije Virginije, je prvi vvedel na Angleškem kajenje iz pip. Z neverjetno naglico se je razširjala ta razvada. Kmalu je prišlo tudi duhanje (nosljanje) v modo; v Franciji n. pr. se je razširilo pod Ludovikom XIII. v dvorskih in plemenitaških krogih. Kakor so se vsled tega pričele izdelavati raznovrstne pipe, takisto se je zlasti pri tobačnicah pojavljal velik luksus; vladarji so podarjali v znak svoje naklonjenosti dostojanstvenikom dragocene, z biseri okrašene tobačnice, in marsikateri bogataš si je špogal zbirko dragocenih tobačnic imenitnih mož.

Tobak pa si ni pridobil samo prijateljev, temveč si je nakopal tudi mnogo strastnih nasprotnikov. Nekateri vladarji so se borili proti njemu z ostrimi prepovedmi in težkimi kaznimi — a povsem zaman.

Kraljica Elizabeta je prepovedala duhanje v cerkvi, in Jakob I., angleški kralj, je napisal knjigo, v kateri tobaku pripisuje provzročitev mnogih dušnih in telesnih pregreh in slabosti. Papež Urban VII. je l. 1624. izobčil tobakarje, a tudi ta najhujša cerkvena kazen ni provzročila njih izpreobrnitve; papež Inocencij XII. je ponovil to kazen za duhanje v cerkvi sv. Petra. Papež Benedikt XIII. pa je zopet preklical te cerkvene kazni, ker je uvidel njih brezuspešnost. V Švici so kalvinci ostro pridigovali in agitovali proti tobaku, in v Bernu se je kaznovalo kajenje takisto strogo, kakor prešeštvo! — Tudi v turških deželah je imel tobak obilo sovražnikov, in njegovi častilci niso bili varni, da se jim ne porežejo nosovi. Ti kraji torej niso bili vedno tobakarski eldorado, kakor bi si utegnil marsikdo misliti, ker je navajen, da vidi pri vsaki trafiki slikanega Turka z velikim čibukom.

Pa tudi prijateljev in zagovornikov se tobaku ni nedostajalo. Tistega angleškega kralja je zavrnil v posebni apologiji neki jezuit, in pruski kralj Friderik Viljem I. (1713—1740) je bil najvernejši pristaš preklicanega tobaka; njemu je bila najljubša zabava, kadar je sedel v svojem »tobakarskem kolegiju«, v katerem so pušili tako močno, da naposled vzpričo dima drug družega niso več videli.

Kakor pa moda preobražuje vedno in vedno vse stvari, takisto se je izpreminjal in se še izpreminja način tobačnih užitkov. Dandanes so pipe in tobačnice že precej izginile, vsaj iz boljših krogov, a zato so se tem bolj razširile smodke in svalčice. Žvečenje tobaka pa je bilo in je še dandanes le malo v navadi, še najbolj pri mornarjih in vojakih. —

Čudno, skoro neumevno je, da se je tobak tako silno razširil povsod, in to v primeroma kratki dobi in v kljub vsemu nasprotovanju; in še vedno se pomnožuje njegova poraba, v kljub temu, da je občno znana njegova kvarljivost. Ogromne množine tobačne porabe so tem tehtnejše, ker pridejo skoro izključno na rovaš moškemu spolu; le v malokaterih krajih kade tudi ženske, in tudi med civilizovanim svetom se izkušajo v kaji le bolj nekatere emancipiranke.

Tobakarstvo je huda strast, in tobakar in pijanec sta si enaka v tem, da se zelo težko, povsem skoro nikoli ne odvadita svojega užitka. Sicer pa v tem mnogo zagreši vzgoja. Dečak smatra kadilca za nekak vzor moštva in izkuša, da bi mu bil skoro enak. Prepovedi so brezuspešne. Tu bi pač vedel skoro vsaki moški priobčiti iz svojega življenja, kako zanimivo dogodbico.

Da dobimo pravi pojem o razširjenosti tobačnega konsuma, navedem samo par številčk iz raznih statistik.

Tobaka se pridelava po približni cenitvi v Aziji 155 milijonov *kg*, v Evropi 141 milijonov, v Ameriki 124 milijonov, v Afriki 12 milijonov in v Avstraliji $\frac{1}{2}$ milijona, v vsem 432 $\frac{1}{2}$ milijona *kg* na leto. V Evropi se ga prideluje največ v Avstro-Ogrski, nato v Nemčiji, potem v Franciji ter zatem v nekdanjih turških deželah. Pri nas in v Franciji je tobak monopol države, kateri donaša ogromne dohodke. Navedem naj iz statistike le še nekatere številke o Franciji, ki kažejo ogromno množitev dohodkov vsled vedno večjega tobačnega konsuma.

L. 1832. je došlo 28 milj. frankov davka (za $\frac{1}{3}$ se ga je pokadilo, za $\frac{2}{3}$ se ga je ponosljal).

L. 1842. je došlo 58 milj. frankov davka (za $\frac{2}{3}$ se ga je pokadilo, za $\frac{1}{3}$ se ga je ponosljal).

L. 1852. je došlo 120 milj. frankov davka (za $\frac{3}{4}$ se ga je pokadilo, za $\frac{1}{4}$ se ga je ponosljal).

L. 1862. je došlo 180 milj. frankov davka (za $\frac{4}{5}$ se ga je pokadilo, za $\frac{1}{5}$ se ga je ponosljal).

A že l. 1863. je došlo 218 milj. frankov davka (za $\frac{5}{6}$ se ga je pokadilo, za $\frac{1}{6}$ se ga je ponosljal), in l. 1869. je došlo 246 milj. frankov davka. — V Avstriji (naši polovini cesarstva) prinaša davek približno 50 milijonov goldinarjev. Te številke zadostno pričajo o izredni važnosti tobaka za državno gospodarstvo.

Zdaj se največ tobaka puši v obliki smodk. Smodke je pričel prvi izdelavati fabrikant Schöttmann 1788. l. v Hamburgu; hitro se je njih fabrikacija povsod razširila, in po kakovosti tobaka in po njegovi pripravi imamo najraznovrstnejše vrste smodk. Pušenje smodk pa je mnogo slabše, nego kajenje iz pipe, ker se pri tem ob enem tobak žveči in tobakov sok požira. Tej nepriliki se jako pomaga s tem, da se rabijo ustniki ali cevke, bodisi papirne, bodisi lesene ali iz jantara ali morske pene umetniško izdelane.

Nekaj let že pa se nenavadno razširja kajenje svalčic ali cigaret. Zdi se, da nervozno in hiteče in pehajoče se naše stoletje nima časa za dolgotrajni užitek cigare ter se zadovolji s tem, da med raznimi opravili v naglici spuši kako svalčico. Toda dim papirja, ki gori ob enem s tobakom, je nadležen in kvarljiv, a škodljivost tega dima izkušajo odstraniti razni fabrikantje s tem, da papir za svalčice na poseben način izgotavljajo in neprimerne ter zdravju škodljive snovi izločujejo. Tudi pri svalčicah je poraba ustnika zelo umestna.

Tobak je enoletna rastlina, a za užitek se porablja in prirejajo njegova velika peresa. Ta priprava je jako zanimiva, toda dolgotrajna

in komplicirana, in na tem mestu se ne morem spuščati v nje podrobnosti, pač pa se naj še ozrem na vpliv tobaka na naše zdravje.

Glavni provzročitelj tobakovega učinka je alkaloid nikotin, katerega je v perju raznih tobačnih vrst od $\frac{1}{3}$ do 8 odstotkov. Nikotin draži sluznice; v jako majhni množini provzročuje izgago in praskanje v grlu, razdraženost, glavobolje, omotičnost, v večjih množinah slabosti, omedlevico, bljuvanje, s kratka; vse tiste pojave, katere večinoma vsaki kadilec izkuša na sebi pri prvih poskusih. To zastrupljenje se še lahko stopnjuje do popolne onemoglosti, nezavednosti, krča in smrti; velika množica samočistega nikotina provzroči hipno nezavest in smrt v najkrajšem času. Saj je nikotin zelo hud strup, ena kaplja provzroči lahko smrt psu, kuncu zadošča že četrtnina kaplje. — Zastrupljenje po nikotinu pa se ni manj ali več opažalo samo pri prestrastnih kadilcih, temveč še bolj v prejšnjih časih, ko se je še tobak porabljal kot zdravilo; čudno je to, da se ta toliko razširjeni strup skoro nikdar ni zlorabil za samomorne namene.

Kakor se človeški organizem lahko privadi raznim strupom, tako tudi nikotinu, in znano je, da je zelo mnogo kadilcev, ki pušijo brez prenehanja najmočnejše vrste tobaka, vendar brez očite ali vsaj momentanske škode. Zdravju seveda nikotin gotovo ni koristen; tudi ako ne upoštevamo kroničnega nikotinizma, vendar njegov vpliv na krvotok in na živčevje ni ugoden. Že zardele in nabrekle ustnice tobakarjeve niso vabljive, in orumeneli zobje mu gotovo ne povišujejo lepote; a še veliko bolj uvaževanja je vredno in bi moralo od nezmerne kaje odvracati to, da taki zobje trpe vsled karijoznosti, in da so tobakarjeve ustnice razpoložene za — raka. Kolikim slučajem groznega raka na jeziku je iskati izvora v presilni zlorabi tobaka! — Tudi blaznost, zlasti paraliza imata večkrat svoj vzrok v zastrupljenju po tobaku.

Na studencu.

V slovo se solnčece smehlja,
Večerni vetrček pihlja,
Po grmih slavci gostole —
Po dragi hrepeni srce . . .

Tu sem k studencu prihiti,
In dokler vedro se polni:
Jaz božam lice ji mehko —
In usta nama se vjemo . . .

I. N. Resman.

